

BUDÚCNOSŤ BÝVALÝCH KASÁRNÍ POD ZOBOROM

ZISTENIA ZO ZAPOJENIA VEREJNOSTI
(BROŽÚRA)

Spolka
2023

ÚVODOM

Táto brožúra obsahuje závery z kontaktu s verejnou obcou v Nitre v roku 2023. Jej cieľom je podať správu o skúsenostiach, potrebách a predstavách zapojených ľudí o revitalizácii areálu bývalých kasární pod Zoborom.

AKÉ SÚ VÍZIE PRE REVITALIZÁCIU AREÁLU?

Mesto Nitra zvažuje areál zaradiť medzi verejne prístupné atraktívne parkové plochy. Téma náplne a zatriaktívnenia tohto priestoru v meste rezonuje už niekoľko rokov. Mesto tak nadväzuje na prebiehajúce diskusie. Na základe zapojenia ľudí formuluje odporúčania pre budúcu architektonickú súťaž na rozvoj miesta.

„Areál bývalých kasární pod Zoborom sa nachádza v Nitre, v mestskej časti Zobor, medzi ulicami Dobšinského, Chrenovská a Jelenecká. Areál je významným historickým a kultúrnym objektom. Národná kultúrna pamiatka kasáreň obsahuje 13 pamiatkových objektov. Niektoré z budov v areáli patria mestu.

V areáli už je škôlka, stavia sa kreatívne centrum. Nie je však miestom aktívnych interakcií alebo návštev a dlhú dobu sa javí ako nevyužitý potenciál na mape mesta Nitra.“

– Spolka v Správe, 2023

Informácie v tejto brožúre čerpajú zo Správy zo zapojenia verejnosti do tvorby vízie pre revitalizáciu areálu bývalých kasární pod Zoborom v Nitre (Spolka, 2023). Táto 53 stranová Správa obsahuje prvý pohľad na územie; prehľad existujúcich stratégií a projektov; zoznam zapojených aktérov; analýzu dotazníkového prieskumu, hĺbkových rozhovorov a odborného workshopu; a celkové zhodnotenie – odporúčania ďalších krokov na základe výskumu. Správa je v plnej verzii dostupná na [webstránke mesta](#).

ZAÚJÍMAVOSTI Z VÝSKUMU

Územie spadá pod archeologické nálezisko, ktoré nesie názov Martinský vrch. Tento vrch bol osídlený už v období neskorej doby kamennej a koncom 8. storočia ho pokrývalo mohutné hradisko.

Významným bodom v jeho histórii je výstavba románskeho Kostola sv. Martina z 11. storočia. No podobu areálu, ako ju poznáme dnes, najviac ovplyvnila výstavba vojenského tábora a jeho neskoršie prepojenie s upraveným areálom nemocnice koncom 19. storočia.

Kasárne pod Zoborom boli jedným z piatich vojenských táborov

v Uhorsku. Tu sa zhromažďovali početné posádky pred veľkými vojenskými cvičeniami. Dodnes patria budovy kasární medzi najvýznamnejšie zachované vojenské pamiatky tohto typu na Slovensku. Spoločne s časťou parku sú národnou kultúrnou pamiatkou od roku 2010. Teraz sú časti areálu vo vlastníctve Mestského Úradu v Nitre, Archeologického ústavu a Biskupského úradu v Nitre.

V modernej histórii je tiež zaujímavá perspektíva vzniku centra popularizácie vedy. Síce toto centrum nebolo postavené, no jeho myšlienka sa zakorenila v mysliach mnohých.

„Nachádzajú sa tu tiež významné staré stromy, napríklad gaštanová alej, ktorú si pamätá mnoho ľudí. V južnej časti areálu sa pred objektom nemocnice dokonca nachádza v húšti skrytá historická fontána. Zaujímavé tiež je, že väčšina ciest a chodníkov je široká, pretože boli v minulosti určené najmä pre pohyb vojenskej techniky. Dnes sú tak pre peší pohyb vo viacerých miestach predimenzované a to je pre toto miesto špecifické a krásne.“
– etnografický denník Spolky, 2023

Pre porozumenie areálu prebehlo prieskum dostupných stratégií a projektov a 7 rozhovorov

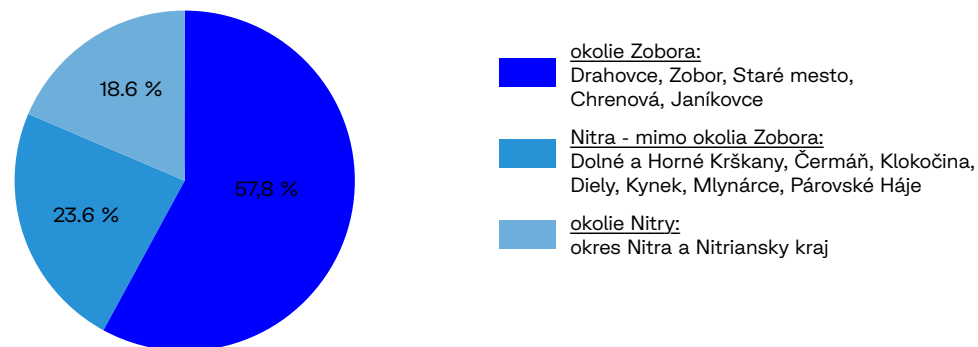
Tieto rozhovory prebehli s predstaviteľmi spomedzi vlastníkov – Matejom Ruttkayom (Archeologický ústav SAV), Martinom Štofkom (Biskupský úrad v Nitre) a Evou Ligačovou (referát urbanizmu a architektúry, Mesto Nitra);

a s ľuďmi, ktorí sa svojou činnosťou areálu priamo dotýkajú – Katarinou Živanovic (Kreatívne centrum), Rudolfom Viršíkom a Darinou Ulrychovou (Krajský pamiatkový úrad Nitra), Miloslavom Hatalom (Výbor mestskej časti č. 6 Zobor a Dražovce), Ľubomírom Holejšovským a Vladimírom Jarabicom (SAN-HUMA '90).

Nasledoval dotazníkový prieskum...

Dotazníkový prieskum prebiehal 2,5 mesiaca v lete 2023. Prieskum bol realizovaný najmä online a vyplnilo ho celkom 1 676 ľudí. Vzorka je mierne skreslená, dotazník vyplnilo 62,4 % žien a 36,3 % mužov. Vyše 60 % z nich je mladších ako 44 rokov.

To je spôsobené zberom dát najmä v prostredí sociálnych sietí. Výsledky tak nemôžeme zovšeobecniť na populáciu, pre ich vysokú početnosť sú však dostatočne dobrým vhladom do názorov časti obyvateľstva.

...a odborný workshop

Na workshop boli pozvaní zástupcovia a zástupkyne inštitúcií, ktoré majú s areálom priame väzby, areál užívajú alebo môžu byť do budúcnosti dôležitým aktérom. Zúčastnilo sa 24 ľudí:

Za Mesto Nitra – Denisa Halajová a Štefan Lančarič (odbor životného prostredia), Elena Klenková (odbor kultúry), Lenka Lazorová (Útvar hlavného architekta), Marek Hattas (primátor).

Ďalej – Lívia Dulíková, Lenka Kompassová a Martin Dulík (Združenie architektov Nitry), Martin Štofko (Biskupský úrad v Nitre), Peter Michalík (Nitriansky horský spolok, sprievodca TIC pre kasárne), Ján

Kratochvíl (Zoborský skrášľovací spolok), Daryna Ulrychová (Krajský pamiatkový úrad Nitra), Vladimír Jarabica a Ľubomír Holejšovský (SAN-HUMA '90), Martina Kramárová a Monika Molnárová (Materská škola Dobšinského), Katarina Živanovic a Terézia Bosmanová (Kreatívne centrum Nitra), Matej Ruttkay (Archeologický ústav SAV), Miroslav Hatala (Výbor mestskej časti č. 6 Zobor a Dražovce), Marta Hároníková (Nitrianska organizácia cestovného ruchu), Sofia Marcinkechová a Lucia Spodniaková (Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre).

„Informácie o projekte sa šírili širokej verejnosti napríklad prostredníctvom propagácie dotazníka alebo skrz sprievodnú komentovanú prechádzku areálom. Odhadom sa o projekte dozvedelo viac ako päťtisíc ľudí, žijúcich v oblasti Nitry.“
– Spolka v Správe, 2023

ODPORÚČANIA

NA ZÁKLADE AKTIVÍT S VEREJNOSŤOU VZNIKLI ODPORÚČANIA, KTORÉ MESTO NITRA ZAHRNIE DO ARCHITEKTONICKO-URBANISTICKEJ SÚŤAŽE NA BUDÚCU PODOBU AREÁLU:

Pokojná atmosféra

Dlhodobé trávenie času

Areál, to je park vrátane budov

Prístupnosť a priechodnosť

Dôležitosť modro-zelenej infraštruktúry

Bezpečný priestor

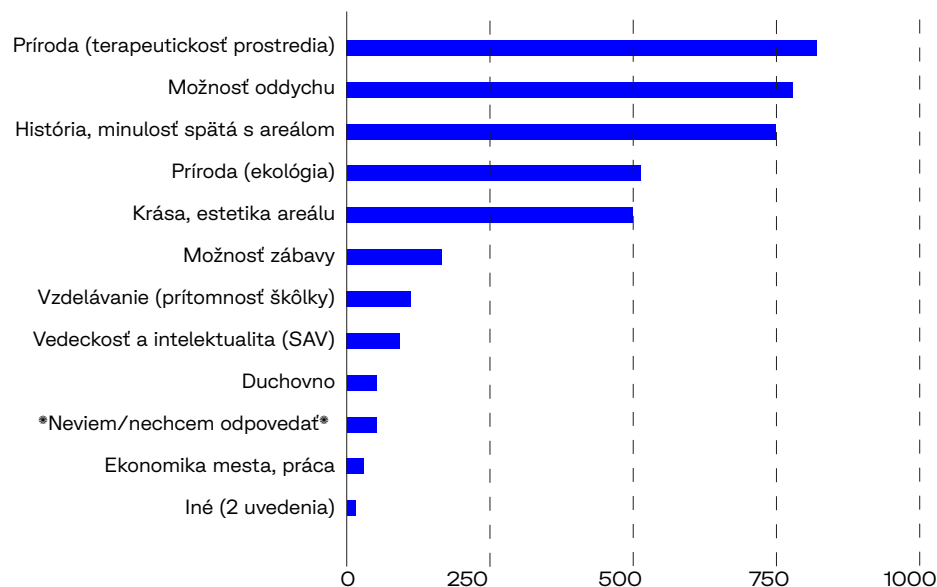
Tieto odporúčania sú vzájomne prepojené. Predstavme si ich na nasledujúcich stranách.

POKOJNÁ ATMOSFÉRA

Požiadavka na pokojnú atmosféru areálu je zhodná u prevažnej väčšiny zapojených. Pri takejto atmosfére je dôležité zachovanie rozmanitosti a unikátnosti, ktorou územie oplýva aj dnes. Otvorené, čisté plochy majú striedať tie zalesnené a divoké. Súkromné má mať citlivý kontakt s verejným.

ČO JE NA TOMTO AREÁLI PRE VÁS CENNÉ?

V súčasnosti je podľa výsledkov workshopu areál cenený ako oáza pokoja a relaxu. Ako najväčšia súvislá plocha zelene v meste Nitra má zároveň dôležitý environmentálny význam v rámci mesta. Medzi pozitívne aspekty tiež určite patrí Genius loci miesta – jeho identita a história, kultúrna hodnota.

Naopak ako negatívum je vnímaný zlý až nebezpečný stav zelene a budov a ich (ne)údržba. Vstup do areálu je zároveň iba jeden a napojenie do okolia je komplikované – či už peši, na bicykli alebo autom. Vyriešenie dopravy bude pre budúcnosť kľúčové.

BUDÚCNOSŤ? AKTÍVNE BUDOVY, POKOJNÝ PARK

Ticho a pokoj sa pre mnohých viažu s izolačnou funkciou miesta – medzi rušnou dopravou a obytnou štvrtou. Pri budúcej revitalizácii sa má myslieť na uchovanie tejto funkcie.

park“. Mnohé a mnohí vyjadrili obavu z preprogramovania areálu tak, ako to je v Mestskom parku.

Revitalizácia sa má podľa ľudí niesť v duchu „aktívne budovy, pokojný

Zároveň sa však pokojná atmosféra viaže s dôrazom na všeobecné budovanie kvalitného verejného priestoru.

„Aby to bolo miesto pokoja v meste. Nie reproduktory a hluk v prírode.“
– z dotazníka, 2023

„Hlavný zámer by mal byť, že sa smeruje k revitalizácii parku. Ale s tým úzko súvisí zástavba okolo a funkcie, ktoré by v okolí mali priestor oživiť a nejak aktivizovať. Je tam priama súvislosť, nedá sa to riešiť jedno bez druhého.“
– z rozhovorov, 2023

DLHODOBÉ TRÁVENIE ČASU

Miesto má byť v budúcnosti živou súčasťou mestského ekosystému. Čo to znamená? Má poskytovať príležitosti, aby sa tam dal tráviť čas dlhodobo a s láskou.

„Kreatívne centrum a areál nebude iba priestor, kde pôjdeš, odrobíš 8 hodín a pôjdeš domov. To nebude tak, že prídu hudobníci, niečo si nahrajú a pôjdu domov. Oni by sa tam mali motať a tráviť tam čo viac času. Jednoducho celý areál má mať vlastnú dynamickú energiu, ktorá bude tých ľudí prepájať.“

– z rozhovorov, 2023

To súvisí s vytvorením nových služieb a funkcií (práca, relax, bývanie), podporením existujúcich zámerov (kultúra, výskum, škola) a vytvorením bezpečného miesta pre stret viacerých aktivít, atmosféru a komunit.

Verejné priestory musia pre pohodlný dlhodobý pobyt zabezpečiť dostatočnú starostlivosť – toalety, pitnú vodu a napríklad lavičky.

Nad rámec ľudských potrieb je nutné pri revitalizácii zohľadniť potreby prírodných aktérov. Vytvoriť podmienky a dostatočnú diverzitu pre rôzne druhy zvierat.

↑ Budova bývalej nemocnice. Foto: Spolka

„Priestor na krytý blší trh, respektíve swap alebo tržnica. Priestor kde by sa mohli konať víkendové trhy, kde by si ľudia vymieňali použité veci. Teraz táto forma existuje iba na otvorenom priestranstve na Chrenovej a myslím si, že by bolo super keby sa môžu takéto podujatia konať aj v zlom počasí a zime.“

– z dotazníka, 2023

PRÍSTUPNOSŤ A PRIECHODNOSŤ

„Ja si myslím, že kľúčom k tomuto parku a vôbec k celým kasárňam je vyriešenie dopravy. Všetkých to znechucuje. Všetkým to kladie poľnú pod nohy, že nevieme vyriešiť dopravu, nevieme zmysluplne opraviť budovy a potom nemáte dôvod chodiť a upravovať park.“

– z rozhovorov, 2023

↓ Vjazd do areálu. Foto: Spolka

Pešia, cyklistická, hromadná aj individuálna doprava – jej sprístupnenie areálu je kľúčové. Pre udržateľnosť je zároveň prioritné jej napojenie v tomto poradí.

Pohyb pešo – areál, ktorý je aktuálne obchádzkou pre mnohé a mnohých, by mohol byť peším uzlom. Pre umožnenie priechodnosti by mali byť zabezpečené minimálne tri vchody do areálu.

Pohyb na bicykli – cesty v areáli musia byť priateľské k zdieľaniu ciest medzi cyklistickým a peším pohybom.

Pohyb autom – pri revitalizácii predpokladáme zamedzenie vstupu individuálnej automobilovej dopravy do parku, ktorá je tam v súčasnosti prítomná predovšetkým kvôli stavbe.

V súčasnosti je do areálu zlý vjazd. Historický vjazd na juhozápadnej strane areálu je aktuálne v blízkosti okružnej križovatky. Ako také je to vnímané ako dočasné riešenie.

Krajský dopravný inšpektorát nechce umožniť vznik nových vjazdov z dôvodu komplikovanej dopravnej situácie. V dopravných špičkách sa na uliciach okolo areálu tvoria zápchy. Do tejto zaťaženej situácie je nevhodné pridávať ďalšie križovatky či vjazdy.

Ako možnosť navrhli niektorí počas workshopu dopravné prepojenie na severnej strane areálu, ktoré by bolo možné po dohode s Ministerstvom Obrany Slovenskej republiky. Toto riešenie je aj v schválenej územnej štúdii, ktorú zadávalo mesto. Jednalo by sa však o výrazný zásah do areálu. Zároveň v areáli chýbajú parkovacie kapacity. Nové funkcie budú vyžadovať hlboko premyslené riešenie.

DÔLEŽITOSŤ MODRO- ZELENEJ INFRAŠTRUKTÚRY

Napojenie nie je dôležité len z hľadiska mobility. Podľa výskumu ľudia najviac oceňujú aspekty prírody. Môže skvalitniť život miestnym aj napomôcť rekreačnej turistike pocestných. Pre posilnenie aspektov prírody sa ozývali odporúčania na napojenie areálu na už existujúcu zelenú infraštruktúru. Napríklad na Brezový háj, nábregie, starú časť Mestského parku.

Stromy a starostlivosť o ne sú v mestských parkoch hodnotou číslo jedna. Ako významné sú často spomínané napríklad gaštany a ďalšie staré a rozľahlé dreviny. Akýkoľvek navrhovaný výrub by mal nastať len v prípade naozaj zlého stavu stromu – a byť transparentne komunikovaný.

„...Implementácia vodozadržných opatrení, napríklad vodná plocha/suchý polder pre vodu z prívalových dažďov.“

„Vodné plochy, fontány, miesto ticha, klúdu a oddychu.“

– z dotazníka, 2023

Dôležité je tiež vytvorenie vodných prvkov, ktoré by podporili pokojnú atmosféru aj ochladzujúci charakter miesta. Medzi navrhovanými prvkami je napríklad jazero, prameň a dažďová záhrada, vyskytla sa aj interiérová plaváreň.

V súvislosti s týmito odporúčaniami je podstatným doriešiť majetkový vzťah k vlastníctvu vymedzených pozemkov parku a stanoviť správcu plôch verejnej zelene a prvkov verejných priestorov.

↑ Vzrastlá zeleň v areáli. Foto: Spolka

„Význam toho parku vnímam na dvoch úrovniach. Jednak je to pohľad zhora, že skutočne v čase klimatických zmien a problémov, ktorým čelíme, musíme byť vd'ační za akúkoľvek zeleň, to je nespochybniteľný význam takej plochy pre krajské mesto. A potom samozrejme má aj pamiatkové hodnoty, veď preto je zapísaný ako národná kultúrna pamiatka.“

– z rozhovorov, 2023

BEZPEČNÝ PRIESTOR

V súvislosti s areálom je vnímaný pocit nebezpečia. Aktuálne je otvorený, avšak jeho charakter tomu nie je prispôsobený. Chýba údržba, ktorá môže spôsobiť úraz, a chýba aj spoločenská kontrola, ktorá so sebou tiež nesie isté riziká.

Jeho pravidelná údržba a prinavrátenie života do miesta by mohli pomôcť túto situáciu vyriešiť. Je tak však treba robiť citlivo, aby sa nestratil genius loci – jeho charakter.

„Úprimne na areáli by som nemenila skoro nič, páči sa mi ten pocit opusteného/strateného miesta, ktoré je rajom pre túlania sa v tichu a fotografovania.“

– z dotazníka, 2023

Nad to, mnohé a mnohí vyjadrili otázku oplotenia areálu, na ktorej nie je jednoznačná zhoda. V prípade uzavretia areálu je nutné zvážiť otváracie hodiny, ktoré by neobmedzovali celodenné fungovanie areálu (práca, vzdelávanie, trávenie voľného času, bývanie).

Vítané je aj osadenie vhodného typu osvetlenia, ktoré nevytvára svetelný smog a zachováva pokojný, prírodný charakter areálu.

„Fakt je, že tým ľuďom apriori chýba dostupnosť a otvorenosť toho celého priestoru. Lebo o piatej či šiestej, ako skončí škôlka, zatvoria areál. Tam končí celá záležitosť ohľadne areálu. Ráno sa otvorí o pol siedmej alebo šiestej, keď materská škola začne fungovať, a o šiestej sa zatvorí a areál je neprístupný.“

– z rozhovorov, 2023

ZÁVEROM

Zapojené osoby vnímajú potrebu plánovania areálu a jeho následnej starostlivosti ako celku. Dôležité je zaistiť taký proces rekonštrukcie areálu, ktorý vezme do úvahy jednotlivosti a zároveň prinesie celistvú koncepciu.

Čo teda ďalej? Pozrite si na záver prehľad aktivít projektu, vrátane tých plánovaných.

2023

jar : Mesto Nitra a Spolka spolupracovali na dizajne výskumu.

leto : Vstupné dáta: Mapovanie – Prvý pohľad na územie, rozhovory.

Vstupné dáta: Dotazník.

Komentovaná prechádzka areálom kasární.

Dáta/Spätná väzba: Workshop k priebežným výsledkom so stakeholdermi.

jeseň : Analýzy zapojení, Správa zo zapojenia, koniec spolupráce so Spolkou.

zima : Mesto Nitra plánuje vytvoriť pracovnú skupinu, zloženú z vlastníkov a ďalších dôležitých spolupracujúcich.

2024

jar : Spoločná príprava súťaže na revitalizáciu areálu.

... Súťaž

← Výskumná návšteva areálu kasární. Časť tímu Spolky a Odboru životného prostredia mesta Nitra. Foto: Spolka

Budúcnosť bývalých kasární pod Zoborom
Zistenia zo zapojenia verejnosti (brožúra)

Výskum, návrh, tvorba aktivít, analýza, text a grafická úprava dokumentu:
Sociologičky Mgr. Lýdia Grešáková a Mgr. et Mgr. Zuzana Révészová, PhD.
a architektky MgA. Viktória Mravčáková a Ing. arch. Kristína Roman

Spolka o.z.
Občianske združenie,
Atletická 1199/28,
040 01 Košice-Sever

Zadávatel':
Mesto Nitra
Štefánikova trieda 60
950 06 Nitra

Na tvorbe dokumentu spolupracovalo Mesto Nitra s občianskym združením Spolka, odborníkmi na architektúru, urbanizmus a zapájanie ľudí do tvorby miest. Od roku 2016 sa angažujú v témach miestotvorby, stavajúc na hodnotách starostlivosti a udržateľnosti. Spolka sa stala súčasťou viacerých medzinárodných iniciatív (napr. New European Bauhaus, Year of Climate Care, Escalator a ďalšie) a má za sebou desiatky úspešných projektov s témami starostlivého plánovania a spoluprotvorby miest na Slovensku a v strednej Európe.

Brožúra neprešla jazykovou korektúrou.
Je totiž zhrnutím širšej Správy zo zapojenia (Spolka, 2023).

Ďakujeme všetkým zapojeným obyvateľom a obyvateľkám
za ochotu pri zisťovaní.

URBACT

Co-funded by
the European Union
Interreg

GreenPlace